תורה אור

משה שפיר קאמרת? אלא התם והכא *אסוקי מילתא היא ולית לן בה) אמר רבא לא לימא איניש "יהא שמיה רבא" והדר "מברך" אלא "יהא שמיה רבא מברך" בהדדי, א"ל רב ספרא משה "שפיר קאמרת "אלא התם והכא *אסוקי מילתא הוא ולית לן בה: מקום שנהגו לכפול: *תנא רבי כופל בה דברים רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים מאי "מוסיף" אמר אביי מוסיף לכפול "מאודך" ולמטה: לברך יברך: אמר אביי *ל"ש אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל *ב כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, ומאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא? דאמר רב נחמן בר יצחק דכתיב ש"ב יח "וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי", אביי אמר מהכא בראשית לג "והוא עבר לפניהם ואיבעית אימא מהכא מיכה ב "ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם: **מתני'** *ג הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית: **גמ'** *לא רצה ליתן לו במתנה מהו? אמר רב הונא ד מבליע ליה דמי אתרוג בלולב, וליתיב ליה בהדיא? ה לפי "שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ דתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות, ואם מסר יאמר "הרי מעות הללו יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי" ובא

משה. *גדול הדור: [שפיר קאמרת.] בתמיה: כל אסוקי מלתא. אחיל וכוונתו לגמור לית לן בה: כופל בה דברים. מאלה והלאה: מוסיף בה. בהלל מוסיף לכפול על כפילתו של רבי: מאודך ולמטה. כדפרי' לעיל שכל המזמור כפול מראשו ועד כאן: ל"ש. דתליא ברכה במנהג אלא ברכה שלאחריו: עובר. קודם: ויעבור את הכושי. קדמו לרוץ לפניו: **מתני'** הלוקח לולב מחבירו. לי נראה "דהלוקח לולב מעם הארץ" גרסי' דהא בעם הארץ קמיירי כדאמרי' בגמ' ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה "חבירו" ואי לוקח נמי עם הארץ מי ליית לן להחזיק חבירו בחשוד: יתן לו אתרוג במתנה. חבר שקונה הושענא כולה מעם הארץ בשביעית יבקש ממנו ליתן לו אתרוג במתנה: לפי שאין רשאי כו'. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** מבליע ליה דמי אתרוג בלולב. ימכור לולב ביוקר עד שיתן לו אתרוג במתנה: וליתיב ליה. דמי אתרוג בהדיא מ"ט אין רשאי ללוקחו בשביעית: אין מוסרין דמי פירות כו'. דהתורה אמרה (ויקרא כה) "לאכלה" ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן ולא שיעשה בהם סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ חשודין על כך לפיכך אין מוסרין להם דמים ליקח מהם כלום בדמים דקעבר "אלפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט): יותר ממזון שלש סעודות. אבל מזון ג' מוסרים כדי חייו דאיכא למימר לסעודת שבת הוא צריך וכיון שהותר בערב שבת הותר לכל ימות השבת: ואם מסר. ששכח ומסר לו: יאמר. חבר זה שמסר לו: מעות הללו. שמסרתי לעם הארץ זה(א) (וכו') וחלה עליהם קדושת שביעית כדאמרינן לקמן* שביעית תופסת דמיה בקדושת' מקרא: יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי. שאינם של שביעית ויכנסו הפירות לקדושה תחתיהן:

אבל לפניו מצוה לברך. כי האי גוונא אמרי' גבי מגילה פ' הקורא את המגילה עומד (מגילה דף כא:) וכן תנן פרק בא סימן (נדה נא:) ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ומפרש בגמ' לאתויי ריחני הוה מצי למימר לאתויי הלל ומגילה במקום שנהגו שלא לברך אחריהן אלא ריחני פסיקא ליה וכמו כן הוה מצי למימר מצות טובא כגון ציצית ושופר וסוכה ולולב למאי דפי' ר"ת דאין מברכין לשמור חוקיו אלא אתפילין לחודייהו ודוקא כשמסלקן משום לילה וכמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין הוא*:

עובר לעשייתן. מטעם זה צריך לברך אלולב קודם שיטלנו דאי לאחר שנטלו מדאגביה נפק ביה כדאמרי' בסוף פירקין (דף מב.) ומיהו לא מסתבר כלל דהיאך יברך עליו והוא מונח בכלי הא אמר בהקומץ רבה (מנחות לה: ושם) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה וכל שעה שאין המצוה מזומנת בידו לעשות לא מיסתבר כלל לברך עליו ושמא משיתחיל ליטול לולב קודם שיטול האתרוג מברך והיינו עובר לעשייתן שמעכבים זה את זה אי נמי לאחר שנטל שניהם אלא שהופך אחד מהן כדאמרינן בסוף פירקין (דף מב.) כשהפכו דאין יוצא במצות אלא דרך גדילתן כדדרשינן פרק לולב וערבה (לקמן מה:) מדכתיב עצי שטים עומדים ואפי' לקיט להו כדרך גדילתן אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכה דאע"ג דאמרי' בסוף ראוהו ב"ד (ר"ה כח:) דמצות אין צריכין כוונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק והא דלא משני הכי בסוף פירקין (דף מב.) דמיירי באדם שאינו בקי שהולך אלא בקי ללמוד אי נמי משום דלא גמרה מצותו עד אחר ניענוע דמהאי טעמא נמי מברכין אנטילת ידים אחר נטילה דלא גמר מצותו עד אחר ניגוב כדאמרי' פ"ק דסוטה (דף ד:) דאסור לאכול בלא ניגוב ידים ומיהו לא דמי כולי האי דניענוע אינו אלא מכשירי מצוה בעלמא ולא מעכב כדאמרי' (*פ"ק דסוטה) בסוף פירקין* מדאגביה נפק ביה ומשני כשהפכו ולא משני בשלא ניענע ומיהו אמת הוא דלבתר דנפק ביה מברך כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ז: ושם) דפליגי בעל ביעור חמץ דמר סבר לשעבר משמע ומר סבר להבא נמי משמע ופריך מהעושה לולב לעצמו דקתני נטלו לצאת בו אומר על נטילת לולב וקשיא למאן דמברך לבער ומשני שאני התם דבעידנא דאגבהינהו נפק ביה ופריך אי הכי לצאת יצא בו מיבעי לי' ומשני משום דקבעי למיתני סיפא ליסב בה תנא רישא לצאת בו וצריך לומר על כרחך הואיל והמצוה לא נגמר עדיין לגמרי דבעי ניענע מברך ועוד כדאמרי' בסוף פירקין (דף מא:) מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו ולולבו בידו נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא ק"ש ולולבו בידו אע"פ שכל אלו הדברים אין מעכבין מ"מ הואיל ויש בדבר מצוה מן המובחר חשיב כעובר לעשייתן ובהדיא אמר בירושלמי דברכות פרק הרואה גבי ציצית העושה ציצית לעצמו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו לעשות ציצית נתעטף בה אומר אקב"ו להתעטף בציצית והיינו טעמא לפי שהמצוה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף ועומד ומ"מ לא לגמרי דמי ללולב דהתם מברך על נטילת לולב ומשנטל עברה כבר עיקר מצוה והתם בירו' פליגי מצות מאימתי מברך עליהן רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן רב הונא אמר בשעת עשייתן:

הלוקח לולב מחבירו בשביעית. פירש בקונטרס דמעם הארץ מוקמי לה בגמרא ועם הארץ לגבי חבר לא קרי חבירו ועל חנם דחק דאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה חבירו דתנן בפ' הניזקין (גיטין סא. ושם) משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית ובפרק בכל מערבין (עירובין נג. ושם) האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי *וקתני סיפא בד"א בעם הארץ ובשבת פרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים ומוקי לה בחבירו נכרי:

וליתיב ליה דמי האתרוג בהדיא. מ"ט אין רשאי ללוקחו דאי משום דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית לא חשיב סחורה אלא כי ההיא דמסכת שביעית פ"ז (מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותיר מותר למכור פי' היינו לוקח היינו לוקט כדקתני סיפא אבל הוא לוקט ובהדיא קתני בתוספתא ולא יהא לוקט וכשמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור [דללקטן] לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה דהיינו למכור אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו דלא חשיב סחורה כיון דהוא לא ליקטם ובירושל' אמרי' האחין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן דעל ידי הבלעה מוכר שלו ושל חבירו א"ר יוסי בר בון ובלבד שלא יעשו פלטר פי' ולא יהא מוכר בההוא אתרא כל שעה וסוחרי שביעית דתנן פ"ק דר"ה (דף כב. ושם) ופ' זה בורר (סנהדרין כה:) היינו כי האי גוונא ואפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה ובפ' ז' דשביעית (מ"ג) תנן שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפו' ולא בשקצים ולא ברמשי' לא משכחת שיהו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא דבהדיא שרא רחמנא למכור כדכתיב או מכור לנכרי:

שאין מוסרין לעם הארץ דמי פירות שביעית. פי' הקונט' דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן ולא יעשה בהן סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר וקשה דא"כ ליאסרו כל אותן דתנן במס' שביעית פ"ז (מ"ה) שיש להן שביעית ואין להם ביעור ובהדיא פריך בשמעתין אי הכי *לולב אין לו ביעור דמתקיים הוא וקא אסר למסור דמיו לע"ה אלא ה"ט דאיכא איסורי טובא שאין ע"ה נזהר לאסור לקנות בהן בהמה טמאה עבדי' וקרקעו' חלוק וטלית ומנעלי' ואין טוחנין לא לבייר ולא לבנן ולא לספן ולא לספר דשביעית לאכילה ולשתיה ולסיכה ולא לשאר דברים ואסור לפרוע מהן חובו ואין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית שצריך לנהוג בהן קדושת שביעית:

יותר ממזון שלש סעודות. משמע שיש בדמי אתרוג יותר ממזון שלש סעודות והא דתנן פ"ו דמעילה (דף כא.) נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג באחת ובאחת רמון התם באתרוג פסול דלא בעי ליה אלא לאכילה אבל הכא כשר והדר לברכה דמיו יקרים:

מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בביתי. פלוגתא היא בשמעתא דלעטין במרובה (ב"ק סח: ושם) גבי כרם אם יכול לחלל מה שביד חבירו ולמאן דאסר קשה מה מועיל כאן וי"ל דהכא קנסא בעלמא הוא ודכוותה אשכחן פרק האיש מקדש (קדושין דף נג: ושם) דאין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות במעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדם ומפרש התם קנסא:

בד"א

מסורת הש"ס

[שבת קח: פרש"י כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו ובשבועות לח: פרש"י ביקרא דמשה קא משתבע ובחולין צג. פרש"י תלמיד חכם]

[נ"ל אמרי אסוקי וכו' כך הגי' בעי' וכ"ה בהכודרסם דף כב ע"ב]

פסחים קיט:

פסחים ז:קיט: מנחות לה: מגילה כא: נדה סג.

[בכורות לא:]

[שם]

[דף מ:]

ר"מ מ"ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מעות וכו' לעם הארץ זה וחלה כצ"ל ותיבת וכו' נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הלוקח לולב וכו' וקתני סיפא בד"א בע"ה. וכן ברכות דף י"ז ע"א אני בריי' וחבירי בריי'.

* סוגריים אלו והבאים אחריהם לשם [illegible] בדנין בלולב [illegible] לשביעית. בתוך סוגריים אלו [illegible] מסירת מעות שביעית לעם הארץ

עין משפט נר מצוה

יבמות דף קו:

[ועי' תוס' ברכות מד: ותוס' נדה נא: ד"ה ולבני מערבא וכו' וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ושמרת]

פט א טוש"ע א"ח סי' ט סעיף א בהגהה:

צ ב מיי' פ"א מהל' ברכות הל' ב' ופי"א הל' ג' ופ"ד מה' תפילין הלכה ז' סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' כה סעיף ח וסי' קנח סעיף יא:

צא ג ד מיי' פ"ח מה' שמיטה הלכה יא:

צב ה שם הלכה י:

(דף מא:) - נוסח ברכות

דין שביעית: באתרוג, לולב בדמים

[דף מב.]

[לולב נמי ולולב אין לו ביעור כצ"ל נעכ"ד]

רבינו חננאל

וכן לא יאמר יהא שמיה רבה והדר מברך א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא מידו בתרוייהו הכא והתם חדא מלתא היא . ואסוקי מלתא לית לן בה: מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול. תנא רבי כופל בה דברים ר' אליעזר בן פרטא מוסיף. ואוקימנא מוסיף לכפול מאודך ולמטה. לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה. ואוקמה אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מצוה. דקי"ל כל הברכות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. פי' כדכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי כלומר רץ אחימעץ והקדים את הכושי: פיסקא הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה כו' לא רצה להת לו אתרוג במתנה כו' מבליע לו דמי אתרוג בלולב. פי' אם היה שוה הלולב זוז והאתרוג זוז נותן לו שני זוזים בלולב. ולוקח האתרוג בחנם. כי בפירוש לתת דמי פירות שביעית לע"ה אסור. והאתרוג שהוא פרי אסור בהנאה. אבל הלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו איסור . *) הא דאמרינן לקמן שהוא אסור לא משום דהוא לולב בן שנה ששית שנכנס בשביעית דתניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר לו מעות הללו מחוללין כו'. פי' מזון ג' סעודות כדי מזונו ליום אחד ואפילו לשבת .

*) אינו מובן ואולי צ"ל אבל מהא דאמרינן לקמן משמע שהוא אסור רק משום דהוא לולב וכו'.